

Karolina Světlá

Pseudonym české spisovatelky Johany Mužákové, rozené Rottové (24. 2. 1830 Praha – 7. 9. 1899 Praha)

Karolina Světlá patřila ke tvůrčí skupině **májovců**, která masivně vnesla do české literatury tvorbu ve stylu **realismu**. Sama Světlá se navíc stala **zakladatelkou české románové tvorby**.

Karolina Světlá pocházela ze zámožné **pražské obchodnické rodiny** (dům jejich vzdálených příbuzných s freskami od Mikoláše Alše patří k nejznámějším pražským domům). Rottovi podporovali český společenský život, ovšem sami preferovali komunikaci v němčině.

Rodiče dopřáli Johaně a její **mladší sestře Sofii** (1833 – 1897) kvalitní soukromé vzdělání, byť literární pokusy Johany (byla nadšenou čtenářkou) potlačovali jako pro dívku neúčinné. Jedním z domácích učitelů obou sester byl – od r. 1843 – středoškolský profesor kreslení a obrozenec aktivista **Petr Mužák** (1821 – 1892). Mužák pocházel z obce **Světlá** v českojazyčné oblasti na úpatí hory **Ještěd** na jinak německojazyčném Liberecku; jeho otec byl rychtářem. Mužák podpořil a rozvinul **českojazyčné vzdělání** sester Rottových. Znal se s některými obrozenecy osobnostmi, a když v r. 1849 obě dívky seznámil s **Boženou Němcovou** (1820 – 1862), okouzující a charismatická spisovatelka je snadno získala pro myšlenku literární práce v zájmu národního rozvoje i posílení ženské otázky.

V r. **1852** se Johana provdala za Petra Mužáka, přestože její rodiče nebyli nadšeni: pro své dcery si přáli lépe situované ženichy. V r. 1853 se manželům Mužákovým narodila dcerka, ale po třech měsících zemřela. Její smrt znamenala pro Johanu silný psychický otřes. Vzpamatovávala se z něj prostřednictvím **vlastní literární tvorby** – začala psát **povídky** a posléze také **romány**. Ačkoli byla – a je – často srovnávána s Němcovou, v názorech na literární tvorbu se obě ženy rozešly (byť jedním z jejich společných literárních vzorů zůstala francouzská spisovatelka a propagátorka nezávislého postavení ženy ve společnosti George Sandová, 1804 – 1876).

V r. **1858 začínající spisovatelé a novináři Jan Neruda** (1834 – 1891) a **Vítězslav Hálek** (1835 – 1874) zorganizovali vydání **almanachu Máj**. Deset let po začátku revoluce 1848, která sice přinesla dočasnou svobodu slova, ale české národní požadavky nevyřešila a navíc byla vystředána bachovským absolutismem, jenž proměnil Rakouskou říši v policejní stát, sešli se v jednom svazku **dvě generace**: vedle mladých a nadějných autorů také legendy minulých dvou dekad – **Karel Jaromír Erben, Božena Němcová, Karel Sabina**. Almanach dokazoval, že navzdory politickému útlaku a obecně rozšířenému pocitu beznaděje existuje v české literatuře slibná kontinuita kvalitní tvorby. **Johana i její sestra Sofie** do almanachu přispěly jako příslušnice mladé generace – vedle Nerudy, Hálek aj. Májovci se přihlásili k myšlence **realistické tvorby**, v jejímž duchu usilovali o pozdvížení české literatury na **evropskou úroveň**. Takto chtěli prospět české národní kultuře bez prvoplánového vlastenčení. Almanach byl věnován Karlu Hynku Máchovi, který sice psal ve stylu romantismu, ale zůstával inspirací právě pro nadčasové a všelidské hodnoty svého díla.

Johana pro svou povídku otištěnou v Májí přijala **pseudonym Karolina Světlá**, u něhož již jako spisovatelka zůstala (*Karolina* podle malé neteře, *Světlá* podle manželova rodiště, kde až do r. 1887 každoročně trávila prázdninový čas).

Partnerský **vztah Mužákových** v manželství ochladl. Z pořádkumilovného, systematického a pilného kantora, oblíbeného u studentů i ve veřejnosti, se v soukromí vyklubal racionalistický, nudný patron, s nímž jeho manželka, ovládaná tvůrčí fantazií, těžko nacházela společnou řeč. Po smrti dcerky jejich manželství již zůstalo bezdětné. V této atmosféře se po r. 1860 Světlá citově sblížila s **Nerudou**, s nímž názorově i emocionálně velmi souzněla. Aféra nepřerostla ve skutečný

intimní poměr, ale obě spisovatelské osobnosti v jejich životě velmi ovlivnila, tím spíše, že když se Mužák o věci dozvěděl, zakázal Karolině, aby se s Nerudou stýkala.

Světlá byla přesvědčena o **mravně výchovném poslání literatury**. Postavy v **povídkách** Světlé osvědčují svou výjimečnost rozchodem s povýšeneckou, ale ve skutečnosti povrchní měšťanskou – zpravidla pražskou – společností, názorově omezenou v záležitostech osobního, národního i náboženského života.

Romány Světlé jsou vystavěny jako příběhy s postupně odkrývaným **tajemstvím**, které má kořeny v minulosti. Hlavními postavami jsou nejčastěji mravně a citově ušlechtilé **ženy**, které volí mezi vlastním milostným štěstím a obětováním se pro nadosobní ideály. Tyto ideály se profilují v zápase hrdinek za osobní nezávislost, za přichylnost k českému prostředí, za svobodomyslné, nekatolické pojetí křesťanství. Dějová linie některých knih Světlé sahá zpětně až do přelomu 18. a 19. století.

Světlá učinila jedním z hybatelů děje **venkovské a přírodní prostředí** – v jejím případě **podještědský kraj**, charakterizovaný plynulým prolínáním poetických přírodních krás a drsného charakteru podhorské oblasti. Za 35 let pravidelných pobytů v této krajině si získala náklonnost i důvěru zdejších venkovských lidí. S respektem přijímala jejich náhled na **podstatu dobrého života**. Sama tyto názory zobecňuje jako **odvěký mravní řád**, spočívající v právu na soulad každého jednotlivého osudu s **přirozeným rozumem i citem**, které jsou spjaty s **autentickou osobní zbožností**. Porušením tohoto řádu nikdo nenalezne ani své skutečné individuální štěstí. Takové pojetí života Světlá zprostředkovávala čtenářům jako **vzor** pro celou českou národní pospolitost (v jejím postoji se ovšem odráží také vliv osvícenského filozofa Jeana-Jacquesa Rousseaua). Svůj pohled, sám o sobě poněkud patetický a idealizovaný, Světlá dokázala vcelku atraktivně předávat čtenářům prostřednictvím důmyslně sprádaných a proplétaných osudů románových postav.

Světlá byla aktivní členkou – či dokonce zakladatelkou – několika **ženských spolků**, včetně populárního osvětového **Amerického klubu dam**, který založila společně se zcestovalým **Vojtou Náprstkem** (klub existoval 1865 – 1948). Působila i jako publicistka, získala oprávněnou pověst společensky výjimečně aktivní ženy s velkým intelektuálním rozhledem. Ovšem od r. 1875 ji sužovala oční choroba, svá poslední díla už musela diktovat.

Karolinina sestra Sofie se provdala za známého lékaře Josefa Podlipského (1816 – 1867); věnovala se také spisovatelství, byť s menším ohlasem; její dceru Ludmilu si vzal za ženu básník Jaroslav Vrchlický, jedna z vůdčích osobností novoromantické tvůrčí skupiny lumírovců.

Literární dílo Světlé se postupně ocitalo mimo hlavní centrum čtenářské pozornosti, ale zůstalo **cenným inspiračním zdrojem** pro spisovatelky mladší generace, zejména **Elišku Krásnohorskou** (1847 – 1926; podle povídky od Karoliny Světlé napsala libreto k opeře *Hubička* od Bedřicha Smetany), **Terézu Novákovou** (1853 – 1912; romány *Jan Jílek*, *Jiří Šmatlán*, *Děti čistého živého*), **Gabrielu Preissovou** (1862 – 1946; divadelní hry *Její pastorkyňa*, *Gazdina roba*) a **Růženu Svobodovou** (1868 – 1920; román *Černí myslivci*).

Některá díla:

Povídky **Černý Petříček** (1876), **Sestry** (1878);

Romány **Vesnický román** (1867), **Kříž u potoka** (1868; film 1921; film 1937: režie Miloslav Jareš, v hlavních rolích Jiřina Štěpničková a Vítězslav Vejražka), **Frantína** (1876), **Kantůrčice** (1876), **Nemodlenec** (1878).

<http://www.karolinasvetla.cz/prochazet/mladi-a-literarni-zacatky-karoliny-svetle>
<https://citaty.net/autori/karolina-svetla/>
<http://rokcteni.blog.cz/en/0809/svetla-kriz-u-potoka>